

Epidémia 2.

A kocsis kocsisának kocsisa

AZ egyszerűség kedvéért úgy mesélem el ezt a történetet, mintha velem esett volna meg, mondta Csicsikov, azon a reggelen, amikor ő, Csicsikov, elmondása szerint megkötözve ébredt, mint egy frissen füstölt sonka. Mi vár rám, miben is reménykedhetnék; úgy érzem, mintha fejbe vertem volna magam egy kalapáccsal. A múltamat előre küldtem, gondosan becsomagoltam mindent, de nem tudom mégse, hol a merre. Hova csábítsam magam ebből az örök üres sivárságból?

Az előregedett utcákon, a lyukas fogakhoz hasonló fogyatkozásokot mutató házfalak között, a mindenféle járdákat felszaggató gyomok sűrűjében, ahol már csak összegyűrt, szétmálló újságpapírokat görgetett a szél, és futtában belesomagolta a civilizáció egyéb haszontalan apróságait, használt szájmaszkokat és gumikesztyűket, még üres konzervdobozok is zenéltek, miközben a házak szélárnyékos zugaiban még ott rostokoltak a minden reményüket rég elveszítette hajléktalanok, akik nem is voltak igazából szokatlanok ezeken a sivárságra berendezkedett tereken, csupán rusztikus díszei voltak az egész várost tenyerében hordozó pusztulásnak és kíméletlenségnek, ahol csupán a halk nyöszörgések és az ödémás, könnyes tekintetek gondolták úgy, hogy mondanak valamit, ha ezt jószérivel nem is értette senki. De még a szemeknél is beszédesebbek voltak a kezek görcsbe dermedt ujjpercei, a testek lustán, támasz nélkül is semmibe hajló, a gerincek púposra görnyedt ívei, amelyek minden szenttelen szemlélőben a körülményekhez gondosan alkalmazkodó páriák mozgását vélte felfedezni. A legrémesebb volt mindebben, hogy ezek az emberek még képesek voltak kinézni magukból, érzékelték, hogy az általuk láthatónak gondolt világ mennyire különbözik tőlük. A nyomor átszivárog akár évszázadokon, és mindig ugyanazokat az érzékszerveket támadja meg, amelyek a leginkább képesek lennének egy boldog múlt, a régen volt gyermekkor derűsebb pillanatainak a felidézésére. Valaki egyszer azt mondta nekem, mondta Csicsikov, hogy egy bizonyos ár-ápály váltakozása az, ami képessé teszi az utcákon lakókat a túlélésre. Sokat gondolkodott ezen, de semmiképpen nem tudta értelmezni, hogy miféle belső hullámvás is az, ami néha mégis arra serkenti, hogy a legrettenetesebb helyzetekből is újra és újra talpra álljon. Nem volt itt semmi, amibe belekapaszkodhatott, vagy amiből erőt meríthetett volna. Máskülönb, mondta neki az asszony, aki egyáltalán nem méltányolta a távolról jött uraság különös szokásait, ugyanakkor beleegyezett abba,

hogy a fia Csicsikov segítségére legyen, napközben intézze annak apró-cseprő ügyeit, bár gyorsan megjegyezte még, mintegy tört szúrva Csicsikov, azaz az én szívembe: a maga neve itt a járvány, már kimondani is halálos betegséget jelent. Ahogy a cseperésző esővel kár lenne vitába szállni, az asszony kijelentését is annak tekintette, ami: az ember természetével megegyező rosszindulatú megnyilatkozásnak.

Csicsikov, vagyis én, mondta Csicsikov, azon a napon indulni készült, mert úgy gondolta, hogy immár minden dolgának végére járt, fölösleges időtöltés lenne, ha tovább időzne ezen a vidéken, különös tekintettel az asszony által említett sértésekhez hasonló bántásokból kifolyólag. A kocsisáért üzent, aki a falu végén szállásolta el magát, s akit bőségesen megfizetett, hogy ne szenvedjen semmiben hiányt, amíg ő az ügyes-bajos dolgait a városban intézi. Mennyire más most elzárva a világtól, akár egy lábon ugrálva, fejemen baseball-sapka, szüntelenül gondolkodva, nem ragadva meg semmit, szinte a semmi szélén egyensúlyozva, ügyesen, akrobatikusan, akár Lenin bús magányában éjszakánként az üvegekoporsóján lovagolva; kinézve az ablakon, ahol az élet nyomai még: egy-egy felzúgó tank motorja, öngyilkosok imája a templomból jövet, visszafojtott beszélgetések, zuhanó liftben rekedtek sikolya, az űrkabinokban fuldoklók feltépett halálos sebei olykor; de főként a természet, madarak csicsérgése máskor, főként kora reggel vagy kora este; mennyire más... Akárcsak Csicsikov ábrándos mosolya, amikor a kocsisa helyett egy legény jelentkezett, hogy majd elviszi ő a kocsisához személyesen, mert úgy tudja, hogy sürgős dolga akadt valamelyik szomszédos faluban, amit semmiképpen el nem mulaszthatott súlyos anyagi veszteségek nélkül.

Az ágyában ébredő, az álom és az előpárálló tudat foszlányait kellemes vegyülékké olvasztó beteg szellem lassú kitérülése, kéje olykor, akár egy borospince rozsdás, korhadat ajtaja; a fáradtság legyőzésére szövetkező akarat, amelyik lassan otthonra talál az emlékeiben, a múltjában, semmit nem vét el, csupán kívánságai vannak, olykor apró dolgok, mintha az előkészületek nem vonatkoznának semmi másra, mint hogy az előtte feszülő teendőit óvatosan apróbb szakaszokra ossza; olyan mértéktartást erőltet magára, amelyik nem fogja meghaladni fogyasztó erejét, mondta neki a kocsis kocsisa, aki készségesen a korai óra ellenére készen állott, hogy a mondott faluba egyből elinduljon, s ezzel felbecsülhetetlen értékű szolgálatot ajándékozzék Csicsikovnak. Belülről nem leszek jobb, mondja Csicsikov, vagyis én, belülről már soha nem lesz jobb, és ezt mindenki érti, mindjárt azért értik, mert nincs más időbeosztása, már egy ideje megszületett... Magában folytonosan méri egy borozó hamis mércéjével a halált.

Ki megy melletted mindig harmadiknak? – kérdezi Csicsikov, amikor a kocsisa helyett a szomszéd faluban ugyancsak egy idegen fiúra lel, aki ugyancsak tájékozott a kocsisa dolgait illetően, és máris készen áll, hogy azonnal befogjon, és induljanak is a fél napi járásra időző kocsisáért. Amikor Csicsikov, vagyis én, mondja Csicsikov, meglátja maga mellett a kocsis kocsisát, valamint a kocsis kocsisának kocsisát, pontosan nem is tudja, hogy hány embert lát.

Az ön kocsisának, Uram, már egy ideje ugyan nem szelel a pipája, még talán az ostora is elhalt. Tudja, hogy mihelyt kikel majd az összedült ágyából, egy sajátos csatatér képe bontakozik ki előtte, az ő Waterlooja, ahol a takarók gyűrődései leharcolt dombok benyomását keltik benne, a völgyekben halálos sérültek hevernek, a magasabb ormokon elhagyott ágyúk és aknavető heverésznek, de ő mosolyogva és füttyörészve simítja el ezeket a mesterséges gyűrődéseket, úgy ágyaz be, hogy pontosan tudja az éjszakai háború áldozatainak számát, de nem érez sem lelkiismeret-furdalást, sem pedig szégyent (megfizette a statisztákat) sem akkor, sem máskor... Bohócok voltunk, csupán bohócok, hiszen olyan ritkán értettünk meg valamit is a világból, a legkevésbé magunkat, de hogy minek a szélén óvakodtunk olykor, hol vártuk be rendszerint az alkonyt, az már a mi bűnöségünk bizonyítéka, olyan vigasság, ami mindig boldoggá tett, hogy aztán már könnyű szívvel fekhessünk be a takarónk alá. Nem mintha, csak ezért... Meséli majd neki a kocsis kocsisa.

Legfeljebb az íróasztalára pillantva szólal meg benne egy hang, amikor az Athénból kapott két kis ókori gipsz szobormásolatra pillant: mit akar tal volna, mit szerettél volna ebben a világban elérni, milyen belőled ki sosem érő szenvedély mozgatott, amelynek kétértelmű jelképei ezek az arasznyi figurák? A távolságtartás nagyító, sőt, párolgó gondok, sétálgató viszonylagosságok, anyós-ikrek. *Ki jön mögöttünk mindig harmadiknak?* – kérdezi Csicsikov, vagyis én. A kocsis kocsisa, feleli a fiú, aki most a kocsisának adja ki magát mégis csak, meg én, a kocsis kocsisának a kocsisa. Kell, hogy legyen, aki a jót még jobba teszi, kiálljon másokért, akik valamiben hiányt szenvednek, vagy akár csak a saját kedvükre szeretnék tölteni az idejüket olykor, hogy le ne maradjanak a világ vigalmairól.

Szó kifordul hűlt helyéről, de minek is ez a profi módra túljátszott tetzetoszaság, amikor mindig reálisak voltak a céljaink, amelyeket ugyan képtelenek voltunk teljesíteni, de ez sosem volt jellemző ránk. Az idő mulatsága, sőt!, mindaz, amit a táncparketten töltöttünk. Egy nap, amikor kezembe adták apám kalapját, hogy a golyó helyét befoldozzam. De mindig korán... .. tiltakoztam, mert még nem rendelkeztem azzal a belátással, amellyel király-apám halála után... sem akkor, sem máskor. Mindig taszított a külön-vérűségem. Anyám azt mondta, sem akkor, sem máskor... Hogy nem a szerelem teremtett, az ő szerelmük a legkevésbé. Valahol máshol kell keresni a hibát. Mindezt olyan természetességgel mesélte olykor, hogy Csicsikov úgy érzi, egyből lepottyan az arca, és majd keresgélne kell a gyanús félhomályban, mert egy arc magától nem világít semmit.

Az asszony egyedül futott a keskeny és karámszerű kerítésekkel leszűkített utcákon. Nem tudhatta, hogy mindenki ott van, látják az emberek a házaikból; az élet kijárási tilalom bi-

zonyos személyek számára, akik még úgy gondolják a régi szenvedélyüket, mint beteg rózsákat a haldokló. Hogy ha ki is tették az ablakokba a saját időszámításukat, csupán az érzékenységünket bősztítették. Hogy sosem lesznek képesek megbékélni, halálig haragtartó nemzedéket szült ez a háború.

De mi lesz a mi uraságunkkal, Csicsikovval, aki tökéletesen elfeledkezett arról, hogy bizonyos körülmények között önmagáért is helyt kell állnia? Nem veszélyes-e az ő követelődző igényei szerinti hamisságokat utolérni és leleplezni? Még túlságosan korán van ugyan, hajoltam oda a kísérőm felé, meséli Csicsikov, vagyis én, de túlzásnak tartom, hogy ha egy figura minden elérhető leplet magára vonva próbál érvényes jelenségként az üzemszerűen működő társadalmunkban érvényes szerepet kitaposni magának.

Induljunk hát neki, ne maradjon itt se későn se korán. Ügető, mindig ügető lépésben az elmaradó halottak tiszteletére rendezett búcsú bálon. *De ki jön mögöttünk mindig harmadiknak?*

Hullámzó halottakon keresztül áttör, mint érett búzamezőn, a kalászosokkal ékes fenséges mezőn, ahol kakasok érkeznek vörös taréjokkal a pofozóversenyre. Ha mozdul, minden alattunk mozdul, sosem felettünk, mert azt az *ott*-at már régen el is felejtettük. Nem, sosem az ég borult alá, mindig csak a kocsi fel. A második fogadóban, ahol a kocsis kocsis is leitta magát, előugrott a derékaljból a kocsis kocsisának kocsisa, és kiragadta a gyep-lőt a haldokló király kezéből. Remélve csak, hogy itt nem minden ostornyél mérgezett.

Most ketten megyünk, én és a kocsis kocsisa. Elmegyünk a kocsis kocsisáért előbb, aztán lovak váltása nélkül a kocsisért, aki végre megindulhat velünk holt lelkek élén a messi holt hazába, ahol már nem fog rajtunk semmi félelem, és nem lesz bennünk semmi kétség. Elmegyünk a gyerekért, aki az apja halála után fogamzott egy üvegkoporsóban; azok a csodás szerek, amelyek manapság még egy lukas medencecsontból is előcsalogatják a termékeny falloszt.

Olykor.

■ **Sántha József** (1954, Karcag): kritikakötete: *Talányaink összessége* (Műút-könyvek, 2011); novelláskötete: *A télgylülő* (Tiszatáj-könyvek, 2015); kisregénye: *A húgom operája* (Kalligram, 2016).

